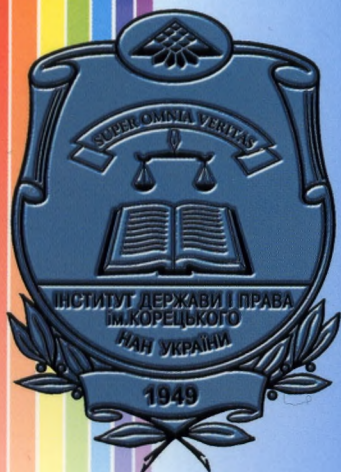

Випуск 39

ЗБІРНИК
НАУКОВИХ
ПРАЦЬ

Держава і право

ЮРИДИЧНІ
ПОЛІТИЧНІ
НАУКИ

ІНСТИТУТ
ДЕРЖАВИ
І ПРАВА
імені
В.М.КОРЕЦЬКОГО
НАН УКРАЇНИ

ІНСТИТУТ ДЕРЖАВИ І ПРАВА
імені В.М.КОРЕЦЬКОГО
НАН УКРАЇНИ

Держава і право

ЗБІРНИК
НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ЮРИДИЧНІ І ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

Випуск 39

Київ 2008

*Затверджено до друку
Вченою радою Інституту держави і права
ім. В.М.Корецького НАН України*

**Збірник затверджено ВАК України як наукове фахове видання,
в якому можуть публікуватися результати дисертаційних досліджень**

Редакційна колегія

Ю.С. Шемшученко, доктор юридичних наук, академік НАН України (голова редколегії);
І.О. Кресіна, доктор політичних наук (головний редактор); **О.М. Костенко**, доктор юридичних наук
(заступник головного редактора); **В.Б. Авер'янов**, доктор юридичних наук; **В.І. Акуленко**, доктор юри-
дичних наук; **В.Д. Бабкін**, доктор юридичних наук; **В.П. Горбатенко**, доктор політичних наук; **В.Н. Де-
нисов**, доктор юридичних наук; **В.С. Журавський**, доктор юридичних наук; **Зайчук О.В.**, доктор юри-
дичних наук; **А.А. Коваленко**, доктор політичних наук; **Н.Р. Малишева**, доктор юридичних наук;
В.П. Нагребельний, кандидат юридичних наук; **І.Г. Оніщенко**, доктор політичних наук;
Н.М. Оніщенко, доктор юридичних наук; **М.В. Оніщук**, кандидат юридичних наук; **Н.М. Пархоменко**,
кандидат юридичних наук; **В.І. Семчик**, доктор юридичних наук, член-кореспондент НАН України;
В.Ф. Сіренко, доктор юридичних наук, член-кореспондент НАН України; **О.В. Скрипнюк**, доктор юри-
дичних наук; **І.Б. Усенко**, кандидат юридичних наук; **Н.М. Хуторян**, доктор юридичних наук;
В.В. Цвєтков, доктор юридичних наук, член-кореспондент НАН України; **Я.М. Шевченко**, доктор юри-
дичних наук; **Л.Є. Шкляр**, доктор політичних наук.

Д 36 **Держава і право**: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки.
Випуск 39. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького НАН України, 2008. –
760 с.

У збірнику висвітлюються актуальні питання теорії та історії держави і права, держав-
ного управління, адміністративного, конституційного, міжнародного, цивільного і підпри-
ємницького, аграрного та екологічного права, кримінології, кримінального і кримінально-
процесуального права. Значна увага приділяється проблемам сучасної політичної науки.

Видання розраховане на науковців, викладачів, аспірантів і студентів, усіх, хто прагне
отримати правові та політичні знання теоретичного і прикладного характеру.

Адреса редакції

01601, Київ, вул. Трьохсвятительська, 4, к. 211
Інститут держави і права ім. В.М.Корецького НАН України
тел. 279-73-96, факс 278-54-74

ISSN 1563-3349

© Інститут держави і права
ім. В.М.Корецького НАН України, 2008

Так, за індексом мінімальних основ демократії Швейцарія займає перше місце за індексом державності, який передбачає рівень реальної суверенності та самостійності держави, здатності її забезпечити ефективне функціонування і відтворення політичних, економічних, соціальних та інших інститутів, третє місце, за індексом якості життя – шосте, за індексом потенціалу міжнародного впливу – 21-е місце¹⁵.

1. Брук С.И. Население мира. Этнодемографический справочник. – М., 1986 – С. 272. 2. Конституции государств Европы: В 3-х т. Т. 3. – М., 2001. – С. 533–534. 3. Там само. – С. 534. 4. Там само. – С. 536. 5. Там само. – С. 565. 6. Сравнительное конституционное право: Уч. пособие / Отв. ред. В.Е. Чиркин. – М., 2002. – С. 349. 7. Конституции государств Европы. – С. 570. 8. Конституции зарубежных стран / Сост. В.Н. Дубровин. – М., 2006. – С. 123. 9. Брук С.И. Цит. праця. – М., 2010. Конституции зарубежных государств: Учеб. пособ. / Сост. В.В. Маклаков. – М., 2002. – С. 265. 11. Конституційне право зарубіжних країн: Навч. посіб. / За заг. ред. В.О. Ріяки. – К., 2006. – С. 390. 12. Конституции зарубежных государств. – С. 235. 13. Конституции государств Европы. – С. 544. 14. Жакке Ж.-П. Конституционное право и политические институты: Учеб. пособ. / Пер. с франц. – М., 2002. – С. 46–47. 15. Мельвил А. Мировые рейтинги: перезагрузка // Эксперт. – 2006. – № 46(95). – С. 72.

М. В. МАЗУР

ПРЕЦЕДЕНТИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ У СИСТЕМІ ДЖЕРЕЛ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Значною мірою на розвиток вітчизняної правової системи вплинула ратифікація Верховною Радою України Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р. (далі – Конвенція) та протоколів до неї. Зокрема, у Законі України № 475/97-ВР від 17 липня 1997 р., яким положення Конвенції були імплементовані до національного законодавства, зазначено, що Україна повністю визнає обов'язковість «і без укладення спеціальної угоди» юрисдикції Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) в усіх питаннях, що стосуються тлумачення і застосування Конвенції. Як наслідок, Україна не лише взяла на себе міжнародно-правове зобов'язання забезпечувати відповідність національного законодавства та юридичної практики європейським стандартам у сфері прав людини, а й створила передумови для реального включення до механізму нормативно-регулювання суспільних відносин прецедентів названої вище міжнародної установи.

Це актуалізує необхідність глибокого теоретичного опрацювання проблем, пов'язаних із з'ясуванням особливостей юридичної природи рішень ЄСПЛ та їхнього значення в системі джерел права України. І хоча останнім часом з'явилася достатньо велика кількість наукових публікацій з даного питання, їх автори зупиняються лише на деяких загальнотеоретичних аспектах імплементації поло-

© МАЗУР Микола Вікторович – викладач Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка

жень Конвенції до національного права, або ж на окремих проблемах кримінального та цивільного судочинства в Україні, не розглядаючи вплив прецедентної практики ЄСПЛ на розвиток тієї галузі права, яка насамперед покликана регламентувати права і свободи людини – конституційного права України.

Враховуючи це, метою статті є визначення ролі та місця прецедентів ЄСПЛ у системі джерел конституційного права України.

Слід підкреслити, що ЄСПЛ з перших років своєї діяльності послідовно дотримується принципів прецедентного права, постійно посиляючись на свої попередні рішення, прецеденти Європейської комісії з прав людини або «устале прецедентне право». Як зазначалося у справі «Косці проти Об'єднаного Королівства», «в інтересах правової впевненості та регулярного розвитку конвенційного права» Суд керується власними прецедентами (див. п. 35 рішення)¹. Очевидно, розвиток практики ЄСПЛ за принципами прецедентного права був зумовлений, з одного боку, необхідністю забезпечення ефективної дії Конвенції, а з іншого – абстрактністю її норм, яка загрожувала можливістю неоднозначного розуміння змісту основних прав і свобод людини та появі «подвійних стандартів». За таких умов лише повага до власних прецедентів і послідовне тлумачення положень Конвенції дозволило ЄСПЛ створити цілісну систему більш конкретних норм і принципів, що встановлюють рівні для всіх мінімальні стандарти у галузі прав людини.

Правові підстави застосування прецедентів ЄСПЛ у національному судочинстві слід шукати в чинному законодавстві: 1) положення Конвенції та протоколів до неї були ратифіковані Законами України № 475/97-ВР від 17 липня 1997 р., № 1484-III від 22 лютого 2000 р., № 318-IV від 28 листопада 2002 р. і № 3435-IV від 9 лютого 2006 р.; 2) згідно з Конституцією України та Законом України «Про міжнародні договори України» від 29 червня 2004 р., чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України і застосовуються в порядку, передбаченому для норм національного законодавства (ст. 9 Конституції України, ч. 1 ст. 19 цього Закону). Якщо міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору (ч. 2 ст. 19 цього Закону); 3) відповідно до ст. 8 Кодексу адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 р., «суд при вирішенні справи керується принципом верховенства права... з урахуванням судової практики Європейського суду з прав людини»; 4) ст. 17 Закону України № 3477-IV від 23 лютого 2006 р. «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» передбачає, що «суди застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику Суду як джерело права».

Таким чином, Конвенцію та прецеденти ЄСПЛ слід розглядати як джерела не тільки міжнародного, а й конституційного права, оскільки до предмета регулювання саме цієї галузі права України входять відносини щодо забезпечення прав і свобод людини². Крім того, необхідно мати на увазі, що Конвенція, яка є міжнародним договором, має вищу силу порівняно з усіма іншими нормативно-правовими актами, окрім Конституції України, а її норми повинні сумлінно виконуватися Україною відповідно до загальновизнаного принципу міжнародного права *pacta sunt servanda*. Водночас, враховуючи абстрактний характер норм Конвенції, вони мають реалізовуватися в поєднанні з прецедентним правом ЄСПЛ, без чого наряд чи можна говорити про їх сумлінне виконання.

Оскільки практично всі права людини та основоположні свободи, закріплені в Конвенції, дістали відображення і в Основному Законі нашої держави, прецедентне право ЄСПЛ потенційно може дістати найширше застосування у практиці Конституційного Суду України (далі – КСУ). Водночас, слід враховувати й те, що положення Конвенції мають універсальне застосування та не обмежуються лише окремими сферами суспільного життя, тому європейські стандарти прав людини, що дістали вираження у Конвенції та рішеннях ЄСПЛ, можуть застосовуватися і в інших, окрім конституційного, формах судочинства – цивільному, господарському, адміністративному, кримінальному (звичайно, з урахуванням специфіки справ, підвідомчих відповідним судам).

Одним із прикладів ефективного використання КСУ прецедентів ЄСПЛ є рішення КСУ у справі про поширення відомостей, в якій КСУ спирався на прецеденти ЄСПЛ «*Нікула проти Фінляндії*» та «*Яновський проти Польщі*»³. Як приклад застосування прецедентів ЄСПЛ судами загальної юрисдикції, можна навести ухвалу Апеляційного суду Луганської області від 10 жовтня 2006 р. у справі № 22А-0909/06, якою на підставі прецеденту ЄСПЛ «*Кечко проти України*» та рішення КСУ від 1 грудня 2004 р. у справі № 1-27/2004 було залишено без змін постанову суду першої інстанції про стягнення недоплаченої одноразової щорічної грошової допомоги учасникам бойових дій⁴. З посиланням на ст. 124 Конституції України, а також прецеденти ЄСПЛ «*Грецькі нафтопереробні заводи «Стен» і Стратіс Андреадіс проти Греції*» та «*Ньютінен проти Фінляндії*» Господарський суд Луганської області у справі про визнання незаконними дій виконавчої служби зробив висновок, що обмеження дій судових рішень, які винесені проти підприємств паливно-енергетичного комплексу на підставі Закону України від 23 червня 2005 р. «Про заходи, спрямовані на забезпечення сталого функціонування підприємств паливно-енергетичного комплексу», за своєю сутністю є обмеженням права на обов'язкове виконання рішення суду протягом розумного строку⁵. Прецедентні рішення ЄСПЛ у справах «*Смірнова проти Росії*» та «*W проти Швейцарії*» було застосовано військовим апеляційним судом Військово-Морських Сил при розгляді справи за поданням слідчого в особливо важливих справах слідчого відділу військової прокуратури Південного регіону України про продовження строку тримання під вартою⁶.

Однак широке впровадження стандартів ЄСПЛ до практики КСУ та судів загальної юрисдикції, на жаль, досі залишається лише «потенційною можливістю» і не є реальністю: посилання на прецеденти ЄСПЛ нечасто зустрічаються у рішеннях вітчизняних судів. Однією з причин цього, на нашу думку, є відсутність у вітчизняних правознавців чіткого уявлення про місце прецедентів ЄСПЛ у системі джерел права України, їх юридичну силу та правила застосування українськими судами.

Відповідь на ці питання, очевидно, пов'язана з особливою правовою природою ЄСПЛ як органу, юрисдикція якого поширюється на всі питання тлумачення і застосування Конвенції. Виходячи з цього, прецеденти ЄСПЛ, що розтлумачують і доповнюють зміст Конвенції, за юридичною силою в системі джерел конституційного права України логічно розмістити одразу після міжнародних договорів України. Цей висновок є особливо важливим при визначенні меж впливу правових позицій ЄСПЛ на практику КСУ та судів загальної юрисдикції.

Як зауважує экс-голова КСУ М. Селівон, «при вирішенні справ конституційного провадження конституційні суди, зв'язані передусім положеннями кон-

ституцій своїх держав. Зокрема, КСУ зобов'язаний захищати, утверджувати верховенство Основного Закону на всій території України. Так, статтями 8, 9 Конституції України закріплено, що чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України, в якому Конституція держави має найвищу юридичну силу, а відтак, це стосується і Європейської конвенції з прав людини... Наше законодавство містить загалом аналогічний Європейській конвенції з прав людини, деяким іншим міжнародно-правовим актам каталог прав і свобод людини, хоча окремі з них термінологічно відрізняються від конвенційних визначень. Тому в необхідних випадках для обґрунтування своїх позицій при прийнятті відповідних рішень КСУ застосовує комплексний підхід, тобто, крім національного законодавства, використовує потенціал міжнародно-правових актів, зокрема згаданої Конвенції, а також рішень Європейського суду»⁷.

У даному контексті доцільно згадати позицію Конституційного суду ФРН, який зробив важливе застереження: «При тлумаченні Основного Закону береться до уваги зміст та рівень розвитку Конвенції настільки, наскільки це не призводить до обмеження та скасування правових методів захисту, встановлених Основним Законом. З цієї причини прецедентне право ЄСПЛ є допоміжним засобом при тлумаченні й визначенні змісту та обсягу основних прав людини і принципів Основного Закону»⁸. Такий підхід повністю відповідає духу та змісту Конвенції, ст. 53 якої визначає: «Ніщо в цій Конвенції не може тлумачитись як таке, що обмежує чи уневажнює будь-які права людини та основоположні свободи, які можуть бути визнані на підставі законів будь-якої Високої Договірної Сторони чи будь-якою іншою угодою, стороною якої вона є».

Огже, при визначенні меж впливу рішень ЄСПЛ на практику КСУ потрібно виходити з того, що останній є єдиним органом конституційної юрисдикції, покликаним тлумачити та застосовувати насамперед Конституцію України – нормативно-правовий акт найвищої юридичної сили. Тобто прецеденти ЄСПЛ мають для КСУ не обов'язковий, а переконуючий характер, хоча це й не можна розглядати як підставу для їх повного ігнорування КСУ. Цінність рішень ЄСПЛ полягає, перш за все, у силі їх аргументації, а також у тому, що в них сформульовані мінімальні європейські стандарти у галузі прав людини, яких має додержуватися й Україна.

Крім зазначеного, потрібно враховувати і специфіку діяльності КСУ та ЄСПЛ: якщо перший розглядає виключно питання права, то другий зв'язаний фактами конкретної справи. У деяких випадках це може призводити до виникнення ускладнень при узгодженні правових позицій ЄСПЛ і КСУ. Для прикладу, КСУ в Рішенні від 10 червня 2003 р. № 11-рп/2003 визнав конституційним Закон України «Про введення мораторію на примусову реалізацію майна», що встановив мораторій на відчуження майна державних підприємств і господарських товариств, у статутних фондах яких частка держави становить не менше 25 відсотків, шляхом накладення стягнення на майно боржника за рішеннями, що підлягають виконанню Державною виконавчою службою. У своєму Рішенні КСУ зазначив, що цей Закон не порушує конституційної вимоги обов'язковості судових рішень; рішення судів про примусове відчуження майна підприємств, прийняті до і після прийняття цього Закону, ним не відміняються, вони залишаються в силі, а їх виконання призупиняється до вдосконалення механізму примусової реалізації майна. Тобто на думку КСУ, цей Закон встановлює продовжений на зазначений період термін їх виконання»⁹.

Пізніше норми Закону України «Про введення мораторію на примусову реалізацію майна», а також узказане Рішення КСУ стали предметом аналізу ЄСПЛ у справі «Сокур проти України». ЄСПЛ не став заперечувати загальної законності обмежень, встановлених цим Законом, проте зазначив, що законодавство України не надає стягувачу, такому, як заявник, або державному виконавцю жодної можливості оскаржити подібні обмеження у разі їх довільного або незаконного застосування; крім того, неможливо подати ніякого позову про відшкодування шкоди за затримку у виконанні судових рішень, викликані такими обмеженнями. Як результат, ЄСПЛ визнав у даному випадку порушення пункту 1 ст. 6 Конвенції¹⁰.

В іншій справі у своєму рішенні від 10 жовтня 2001 р. КСУ зауважив, що положення ст. 7 Закону України «Про державні гарантії відновлення заощаджень громадян України», відповідно до яких заощадження повертаються «поетапно», «залежно від суми вкладу», «у межах коштів, передбачених для цього Державним бюджетом України на поточний рік», хоча й обмежують конституційне право власності громадян, але не суперечать статтям 13, 41, 64 та іншим статтям Конституції України. Водночас КСУ підкреслив, що відсутність у даному Законі конкретних етапів, термінів повернення заощаджень та обсягів бюджетних асигнувань може призвести до повної втрати громадянами своїх вкладів, тобто до порушення їх конституційного права власності. При цьому КСУ послався на правову позицію ЄСПЛ, викладену в рішенні ЄСПЛ у справі «Джеймс та інші проти Сполученого Королівства» від 21 лютого 1986 р.: «Не заперечуючи право держави встановлювати – у досить широких межах розсуду, відповідно до її внутрішньої законодавчої, соціальної, економічної політики чи з іншою метою – обмеження у користуванні об'єктами права власності з огляду на суспільний інтерес, слід мати на увазі, що ці обмеження, однак, не повинні призводити до позбавлення можливостей такого користування, тобто до повної їх втрати»¹¹.

Таким чином, КСУ не завжди може зробити загальний висновок щодо неконституційності певного закону, покладаючи в основу своєї аргументації прецедент ЄСПЛ, який бере до уваги факти конкретної справи. Водночас, КСУ повинен всебічно вивчати правові позиції ЄСПЛ і застосовувати їх у тих справах, де це можливо.

На відміну від КСУ, для судів загальної юрисдикції, які покликані вершити правосуддя у конкретних справах на підставі не лише Конституції, а й інших доречних джерел права України, прецеденти ЄСПЛ є обов'язковими. Більше того, враховуючи верховенство норм міжнародного права над нормами вітчизняного законодавства (окрім Конституції України), у разі колізії між прецедентами ЄСПЛ і законами України чи підзаконними нормативними актами пріоритет слід надавати першим. Для прикладу, чинна редакція Кодексу України про адміністративні правопорушення передбачає, що постанова місцевого суду (судді) про накладення адміністративного стягнення є остаточною та оскарженню в порядку провадження у справах про адміністративні правопорушення не підлягає (ст. 287 КУпАП). Проте у справі «Гуренка проти України» ЄСПЛ підкреслив, що відсутність в українському законодавстві механізму оскарження рішення суду першої інстанції про накладення на особу адміністративного стягнення у вигляді арешту суперечить положенням ст. 2 Протоколу № 7 до Конвенції¹². Отже, апеляційні суди, отримавши апеляційну скаргу на подібні судові рішення від осіб, щодо яких застосовано арешт, повинні приймати їх до розгляду, керуючись ст. 2 Протоколу № 7 до Конвенції та рішенням ЄСПЛ у справі «Гуренка проти України».

Водночас, специфічною рисою прецедентів ЄСПЛ є те, що їх обов'язковість для національних судових органів не є абсолютною чи безумовною, а допускає певні винятки. Зокрема, з огляду на положення ст. 53 Конвенції і враховуючи те, що прецеденти ЄСПЛ мають похідний від Конвенції характер, українські суди не можуть їх застосовувати у тих випадках, коли це призведе до обмеження чи скасування будь-яких прав і свобод, гарантованих законодавством чи іншими міжнародними договорами України. Крім того, національні суди можуть відокремлюватися від прецедентів ЄСПЛ, як це робить він сам, якщо факти відповідних справ істотно відрізняються.

Узагальюючи викладене, слід зробити робимо висновок, що з дати набрання чинності Конвенції для України до системи джерел конституційного права України ввійшли прецеденти ЄСПЛ, які за юридичною силою слідує за міжнародними договорами України. Потенційно найширше застосування прецедентів ЄСПЛ можливе в конституційному судочинстві, хоча вони мають для КСУ не обов'язковий, а переконувачий характер, що зумовлено специфікою діяльності названих органів. Для судів загальної юрисдикції прецеденти ЄСПЛ є обов'язковими, крім випадків, коли факти справ розумно відрізняються, або коли застосування прецедентів ЄСПЛ може призвести до обмеження прав і свобод, передбачених чинним законодавством України або міжнародними договорами України. Водночас, практика застосування прецедентів ЄСПЛ українськими судами й до сьогодні залишається досить обмеженою, що зумовлює перспективність подальших наукових досліджень у цій сфері.

1. European Court of Human Rights, *Cossey v. the United Kingdom* judgment of 27 September 1990 [Electronic resource] // European Court of Human Rights Portal. – Mode of access: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?action=html&documentId=695518&portal=hbk&source=externalbydocnumber&table=F69A27FD8FB86142BF01C1166DEA398649>. 2. Слід відзначити, що ЄСПЛ сам нерідко характеризує Конвенцію як «конституційний» інструмент запровадження європейського публічного порядку у сфері прав людини. Див.: *Рабинович П.* Практика Страсбурзького суду як орієнтир діяльності конституційних судів з імплементації європейських стандартів прав людини // Вісник Конституційного Суду України. – 2005. – № 6. – С. 34. 3. Рішення Конституційного Суду України від 10 квітня 2003 р. № 8-рп/2003 у справі про поширення відомостей // Вісник Конституційного Суду України. – 2003. – № 2. – С. 27–30. 4. Постанова Апеляційного суду Луганської області від 10 жовтня 2006 р. у справі № 22А-0909/06 за апеляційною скаргою управління праці та соціального захисту населення Лисичанської міської Ради на постанову Лисичанського міського суду Луганської області від 12 липня 2006 р. за позовом ОСОБА_1 до управління праці та соціального захисту населення Лисичанської міської Ради про стягнення недоплаченої одноразової щорічної грошової допомоги учасникам бойових дій [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua/pls/apex/f?p=204:2:2252250753131880::NO::P2_DC_ID:10000335478. 5. Постанова Господарського суду Луганської області від 1 грудня 2006 р. у справі № 2/555ад за позовом Закритого акціонерного товариства «Укртрансенерго» до Державної виконавчої служби м. Ровеньки Луганської області про визнання незаконними дій виконавчої служби [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua/pls/apex/f?p=204:2:2252250753131880::NO::P2_

DC_ID: 10000391408. 6. Постанова військового апеляційного суду Військово-Морських Сил від 21 листопада 2006 р. у справі за подання слідчого в особливо важливих справах слідчого відділу військової прокуратури Південного регіону України про продовження строку тримання під вартою [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua/pls/arpx/f?p=204:2:2252250753131880::NO::P2_DC_ID:10000312398. 7. Селівон М. Вступне слово (Міжнародна конференція «Вплив практики Європейського суду з прав людини на національне конституційне судочинство») // Вісник Конституційного Суду України. – 2005. – № 6. – С. 5–6. 8. Шевчук С. Порівняльне прецедентне право з прав людини. – К.: Реферат, 2002. – С. 27–28; Хассемер В. Відносини Федерального Конституційного суду з європейськими судами // Вісник Конституційного Суду України. – 2005. – № 6. – С. 18. 9. Рішення Конституційного Суду України від 10 червня 2003 року № 11-рп/2003 у справі про мораторій на примусову реалізацію майна // Вісник Конституційного Суду України. – 2003. – № 3. – С. 11–15. 10. European Court of Human Rights, Sokur v. Ukraine judgment of 26 April 2005 [Electronic resource] // European Court of Human Rights Portal. – Mode of access: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?action=html&documentId=755842&portal=hbkm&source=externalbydocnumber&table=F69A27FD8FB86142BF01C1166DEA398649>. 11. Рішення Конституційного Суду України № 13-рп/2001 від 10 жовтня 2001 р. у справі про заощадження громадян // Вісник Конституційного Суду України. – 2001. – № 5. – С. 11–17. 12. European Court of Human Rights, Gurepka v. Ukraine judgment of 6 September 2005 [Electronic resource] // European Court of Human Rights Portal. – Mode of access: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?action=html&documentId=786373&portal=hbkm&source=externalbydocnumber&table=F69A27FD8FB86142BF01C1166DEA398649>.

В. В. КОПЧА

РЕФОРМА МІСЦЕВОГО ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СЛОВАЦЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ В КОНТЕКСТІ ВСТУПУ ДО ЄС

Актуальність проблеми реформування публічної влади на місцевому рівні залишається актуальною в Україні, виходячи з неефективності її діючої моделі, та враховуючи початок цілеспрямованої діяльності щодо підготовки нової Конституції. У цьому плані досвід Словацької Республіки (далі – СР), де таку реформу завершено, є цінним.

Метою даної статті є аналіз механізму та основних етапів проведення реформи місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади у СР в контексті можливості врахування відповідного досвіду для підготовки і проведення відповідної реформи в Україні.

Намагання реформувати публічне управління місцевого рівня у СР, яке станом на 2003 р. було представлено, крім органів місцевого самоврядування, крайовими та окружними управліннями (аналогі місцевих державних адміністрацій в Україні), розпочалося ще раніше.

© КОПЧА Василь Васильович – викладач Ужгородського національного університету

Розділ 1. Теорія держави і права

<i>Дудченко В.В.</i> Про «суцше» та «належне» у праві	3
<i>Лоцихін О.М.</i> Правові проблеми реалізації економічних функцій сучасної держави	10
<i>Аніщук Н.В.</i> Еволюція прав жінок у контексті викорінення гендерного насильства	19
<i>Мірошніченко М.І.</i> Ідеологія потестарності (До питання онтологічної і формальної мотивації категорії права)	23
<i>Дмитрієнко Ю.М.</i> Поняття «правова мета» у правових категоріях «наявний правовий стан української правової свідомості» та «цільовий правовий стан української правової свідомості»: пошуки критеріїв логічного та нормативного співвіднесення	29
<i>Заморська Л.І.</i> Логіко-структурні закономірності щодо визначених норм права	40
<i>Стрельцова О.В.</i> Актуальні питання джерел права в аспекті правоутворення	47
<i>Корж Є.М.</i> Механізм реалізації інформаційної функції права у діяльності органів внутрішніх справ України	53
<i>Шакірзянова І.В.</i> Політичний і державний режими: сучасні погляди та характеристики	58
<i>Красовська В.Г.</i> Правові стимули (поняття, ознаки, види)	62
<i>Дородний П.Г.</i> Формування органів виконавчої влади в державах з парламентською формою правління	68
<i>Колотова О.В.</i> Поняття та сутність прогалін у праві	74
<i>Сунєгін С.О.</i> Правова сім'я та правова система: співвідношення категорій, підходи до вивчення та рівні визначення	81
<i>Міма І.В.</i> Визначення поняття та змісту соціальної цінності релігійних норм	86
<i>Васянович О.А.</i> Вплив основних постулатів ісламу на формування права мусульман	93
<i>Гольцова О.Є.</i> Соціальне регулювання: підходи до визначення та ракурси розуміння	98

<i>Кириченко О.М.</i> Критерії класифікації органічних законів у системі джерел права України	103
<i>Коструба В.В.</i> Місцеве самоврядування у Швеції	109
<i>Свєгеньєва А.М.</i> Проблеми правового регулювання участі громадськості у законодавчому процесі в Україні	114
<i>Коцюба А.Є.</i> Юридичний світогляд і методологія правознавства	121
<i>Мухамєдова Е.Е.</i> Історичний розвиток прав і свобод особи	126

Розділ 2. Історія держави і права

<i>Гладкий С.О.</i> Кооперація як об'єкт історико-правового пізнання у контексті системного підходу	132
<i>Сфремєва Н.В.</i> Проблеми кодифікації права у Великому Князівстві Литовському кінця XVI ст.	139
<i>Галунько В.В.</i> Державна функція охорони соціалістичної власності як чинник геноциду українського народу (1932–1933)	147
<i>Ковальчук В.Б.</i> Про державний суверенітет та легітимність державної влади у політико-правовому вченні Томаса Гоббса	153
<i>Грін О.О.</i> Формування органів влади і управління в період Закарпатської України (1944–1945 рр.)	161
<i>Шамрай В.В.</i> Дитячі та молоді роки Миколи Міхновського, генезис політичного та правового світогляду, перші кроки у громадсько-політичному русі	168
<i>Попович О.С.</i> Регулювання цивільно-правових відносин у вірменських громадах Поділля (XIV–XVIII)	174

Розділ 3. Конституційне право

<i>Кафарський В.І.</i> Політичні партії і конституційна реформа: системне оновлення чи спроба перерозподілу повноважень	180
<i>Мартинюк Р.С.</i> Конституційний Суд України у системі стримувань і противаг	186
<i>Дір І.Ю.</i> Захист громадянських прав національних меншин в Україні згідно з міжнародними стандартами Ради Європи	193
<i>Волошин Ю.О.</i> Досвід конституційних реформ в Іспанії у світлі процесів європейської міждержавної інтеграції: класична модель переходу від диктатури до демократії	196
<i>Максименко С.В.</i> Міграційна політика України: онтологічні та гносеологічні підходи щодо визначення її поняття, предмета та функцій	204
<i>Клочков В.Г.</i> Поняття та критерії ефективності прокурорського нагляду за дотриманням та застосуванням прав і свобод особистості	211

<i>Сліденко І.Д.</i> «Неоране поле» українського конституціоналізму.	
Досвід кризи 2007 року: аналіз та тенденції	215
<i>Мяловицька Н.А.</i> Особливості конституційно-правового статусу автономних утворень у Швейцарії	
	221
<i>Мазур М.В.</i> Прецеденти Європейського суду з прав людини в системі джерел конституційного права України	
	226
<i>Копча В.В.</i> Реформа місцевого публічного управління у Словацькій Республіці в контексті вступу до ЄС	
	232
<i>Нестеренко О.В.</i> Правозахисні організації в механізмі забезпечення права на доступ до інформації	
	235
<i>Хоруженко О.О.</i> Упровадження міжнародної норми якості ISO 9001:2000 у роботу органів місцевого самоврядування в Україні	
	242
<i>Бровченко Н.В.</i> Юридичні факти у конституційному праві України: проблеми визначення дефініції та виділення кваліфікаційних ознак	
	249
<i>Припхан І.І.</i> Суспільна мораль у системі правового регулювання суспільних відносин	
	256
<i>Омельченко Н.Л.</i> Законодавча функція у системі функцій Верховної Ради України	
	262
<i>Севрюков В.В.</i> Щодо періодизації становлення та розвитку конституційних гарантій забезпечення прав національних меншин та корінних народів в Україні	
	268
<i>Руденко В.Ю.</i> Правозахисна функція органів прокуратури	
	276
<i>Дзюбановський Ю.І.</i> Поняття та ознаки реалізації конституційного права людини на свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні	
	280
<i>Федоров І.В.</i> Роль органів місцевого самоуправління в становленні соціальної роботи в територіальній громаді: теоретические подходы к пониманию становления системы	
	285

Розділ 4. Адміністративне право

<i>Полухович В.І.</i> Характеристика фондового ринку через призму його класифікації за критеріями організаційних засад функціонування	
	295
<i>Мінченко Р.М.</i> Проблеми децентралізації державної влади і їх взаємодія з місцевим самоврядуванням в Україні	
	299
<i>Фелик В.І.</i> Теоретико-правові аспекти нормотворення в адміністративному праві	
	308
<i>Волкович О.Ю.</i> Державна реєстрація суб'єктів господарювання як необхідна складова діяльності адміністративних процедур у державному управлінні	
	315
<i>Ніколаско К.В.</i> Правове регулювання діяльності з надання адміністративних послуг в Україні	
	320

<i>Снівак М.В.</i> Правові проблеми та перспективи застосування статей 45 та 46 Кодексу України про адміністративні правопорушення	326
<i>Луца В.А.</i> Особливості адміністративно-юрисдикційного процесу	333

**Розділ 5. Цивільне, підприємницьке, господарське
та трудове право**

<i>Прилишко С.М.</i> Сучасні концептуальні підходи до визначення предмета права галузі в умовах реформування соціального законодавства	339
<i>Кучеренко І.М.</i> Проблеми розвитку житлового законодавства України	345
<i>Тимченко Г.П.</i> Проблеми вибору належного суду (підсудності) з огляду на принципи цивільного процесуального права	352
<i>Бошицький Ю.Л.</i> Загальні аспекти охорони прав на комерційні (фірмові) найменування в Україні на сучасному етапі	359
<i>Костюк В.Л.</i> Поняття та ознаки трудової правосуб'єктності фізичної особи у контексті формування її національної моделі	365
<i>Зверсва О.В.</i> Права споживачів у сфері торгівлі на замовлення і вдома у споживачів	370
<i>Ясіньська Л.Е.</i> Особливості розвитку нотаріату на західноукраїнських землях	376
<i>Смолярова М.Л.</i> Підготовка та державна атестація науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації	383
<i>Коритко Л.Я.</i> Загальна характеристика суб'єктів господарювання у Східній Галичині та в Буковині, що здійснювали фінансову діяльність в австро-угорський період (1867–1918)	387
<i>Чомахашвілі О.Ш.</i> До питання історії розвитку правової охорони прав на промислові зразки	394
<i>Острроверх А.М.</i> Гарантійні виплати: теорія і практика	399
<i>Черевко П.П.</i> Правове регулювання прийняття рішення про реорганізацію юридичних осіб приватного права	404
<i>Огнев'юк Г.З.</i> Особливості представництва у сфері інтелектуальної власності	409
<i>Стреля М.И.</i> Роль інтелектуальної собственности в розвитку экономической системы Украины	414
<i>Суслова В.В.</i> Саморегульвні організації у системі правового господарського порядку: проблема концептуального підходу	422
<i>Іщук С.І.</i> Виключність права на комерційне (фірмове) найменування	427

Розділ 6. Фінансове та банківське право

<i>Чернадчук В.Д.</i> Особливості бюджетно-контрольних правовідносин залежно від стадії бюджетного процесу	432
<i>Монасєнко А.О.</i> Правове регулювання програмно-цільового методу фінансування науки	439
<i>Пилипчишин С.С.</i> Правове регулювання розрахунків за допомогою систем дистанційного обслуговування	443

Розділ 7. Аграрне, екологічне та земельне право

<i>Чорноус О.В.</i> Правові аспекти надкористування у виключній (морській) економічній зоні України	448
<i>Настєчко О.Д.</i> Особливості прийняття державно-управлінських рішень у сфері природокористування та охорони довкілля	453
<i>Палєхов Д.О.</i> Правова процедура стратегічної екологічної оцінки	459
<i>Литвинєць В.М.</i> Встановлення та зміна меж сільських населених пунктів як підстава набуття права власності територіальної громади села на землю	466
<i>Тарасюк В.М.</i> Правова природа земельного аукціону	472
<i>Антонюк У.В.</i> Кримінально-правова охорона довкілля у сфері залізничного транспорту	478

Розділ 8. Кримінальне право, кримінальний процес та криміналістика

<i>Бєрєзін П.С.</i> Використання поняття «умовна фінансова одиниця» у кримінальному кодексі Азербайджанської Республіки (на прикладі злочинів у сфері економічної діяльності)	486
<i>Анчукова М.В.</i> Щодо захисту державної таємниці за Кримінальним кодексом України	490
<i>Мєдицький І.Б.</i> Громанія як фонове явище злочинності (постановка проблеми)	498
<i>Єзерський Р.Б.</i> Доказове значення результатів застосування криміналістичної техніки	504
<i>Боднар І.В.</i> Проблеми визначення умов індивідуальної злочинної поведінки в установах виконання покарань закритого типу на сучасному етапі реформування кримінально-виконавчої системи України	512
<i>Бєнєківський В.О.</i> Причинний зв'язок і проблема розмежування складів злочинів	517

Тимченко Л.Л. Організація протидії злочинам у сфері електронних платежів із застосуванням пластикових платіжних карток	520
Якимець О.І. Принципи застосування криміналістичних науково-технічних засобів у цивільному процесі	525
Дякур М.Д. Відмежування замаху на злочин від готування до злочину	532
Задоя К.П. Об'єкт перевищення влади або службових повноважень (ст. 365 КК України) як злочину в сфері службової діяльності	537
Тихонова О.В. Суб'єкти використання бюджетних коштів не за цільовим призначенням	543
Петечел О.Ю. Деякі питання використання спеціальних психологічних знань щодо неповнолітніх потерпілих на досудовому слідстві	550
Камінська А.В. Роль даних, що стосуються особи обвинуваченого у забезпеченні його прав	553
Дроздович Н.Л. Психологічна сутність внутрішнього переконання судді ...	557
Кучевська С.П. Об'єкт злочину у контексті гармонізації Кримінального кодексу України зі Статутом Міжнародного кримінального суду	560
Денисова О.В. Некоторые этапы становления уголовно-правовых норм об ответственности за применение пыток	568
Скільська Л.Д. Техніко-тактичні особливості використання відеозапису у процесі огляду місця події	574

Розділ 9. Міжнародне право і порівняльне правознавство

Буткевич О.В. Міжнародне морське право у добу Середньовіччя	579
Фединяк Г.С. Визначення ознак і поняття транснаціональних корпорацій вченими у міжнародному праві та міжнародному приватному праві	586
Хорошасв Є.С. Правове регулювання соціального забезпечення в ЄС	591
Курченко С.В. Роль и значение международных неправительственных организаций в становлении и развитии мирового гражданского общества ...	599
Львова Е.О. Международное экономическое право: онтологические и аксиологические подходы к определению понятия	606
Грицасенко Л.Л. Проблеми правової природи та правосуб'єктності Європейського Союзу	611
Пшевлюцька Т.О. Європейський ордер на арешт як форма уніфікації кримінального права між державами-членами Європейського Союзу	620
Д. М. оглы Ганберов. Правила международного экологического права в национальном законодательстве Азербайджанской Республики	627
Цирфа Ю.А. Еволюція відносин США та В'єтнаму після завершення війни в Індокитаї та їх вплив на систему регіональної стабільності	635

Розділ 10. Політичні науки

- Алксєєнко І.В.* Інтеграція Європи: демократичний виклик чи виклик демократії?
- Співак В.М.* Еволюція інституту сім'ї у процесі глобалізації
- Нагорняк М.М.* Національна ідея і гуманістичний ідеал (за Т.Г. Масариком)
- Бушанський В.В.* Народження влади. Матріархальні риси політичної свідомості
- Дубас О.П.* Ціннісно-комунікативний простір як об'єкт політологічного аналізу
- Верлан-Кульшенко О.О.* Співпраця територіальних громад з громадськими організаціями та громадськістю як одна із форм децентралізації влади в Румунії
- Логвинчук В. В.* Особливості сучасної множинної парадигми розуміння толерантності
- Цебенко С.Б.* Соціально-економічні права людини в інтерпретації сучасного православ'я (на матеріалах соціальної доктрини Російської Православної Церкви)
- Сабанадзе Ю.В.* Роль клану як групи тиску в перехідних суспільствах
- Дівак В.В.* Сепаратизм як соціально-політичне явище: сутність і причини виникнення
- Строган А.Ю.* Охорона та захист прав і свобод національних меншин у правовій демократичній державі та розвинутому громадянському суспільстві
- Запаранюк В.В.* Основні політичні партії Канади на початку ХХІ ст.
- Пивоваров А.С.* Основні аспекти українсько-польського стратегічного партнерства
- Ярошко О.З.* Особливості процесу формування зовнішньої політики України на початку 90-х років ХХ ст.
- Кубай І.М.* Проект «мирної організації» європейських держав Іржі з Подєбрад як середньовічний прообраз сучасних міжнародних організацій
- Юрченко Є.О.* Стратегія електорального циклу у виборчих технологіях
- Малашенко Л.О.* Державна інформаційна політика в Україні: формування основних засад електронної демократії
- Гуцало М.Г.* Теорія і практика реалізації антитерористичних стратегій провідними країнами світу

Розділ 11. Рецензії

- Колесник В.Ф., Сидоренко М.Й.* Системне дослідження генезису державності і права України в європейському контексті

ДЕРЖАВА І ПРАВО
ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
Юридичні і політичні науки
Випуск 39

639

645

652

655

661

668

673

677

683

690

695

702

710

717

725

733

737

744

750

Науковий редактор *І.О. Кресіна*
Художнє оформлення *В.С. Жиборовського*
Верстка *Г.П. Кондрашина*